

210. Bijbelstudie over DE ENGEL DES HEREN A ENGEL FU MASRA MAL'ACH HASHEM מלאך יהוה

Zowel in de TeNaCH [O.T.] alsook in B'rit haChadasha [N.T.] komen we talrijke teksten tegen waarin over engelen gesproken wordt. Engelen zijn dienende geesten in de nabijheid van G'd. Zij maken deel uit van de hemelse legermachten, beschermen G'ds kinderen, nemen deel aan het wereldgericht en brengen G'ds openbaringen over. Het Nederlandse woord 'engel' komt van het Griekse *αγγελος* *aggelos*, dat dezelfde betekenis heeft als het Hebreeuwse מלאך *mal'ach*: bode ofwel boodschapper. Het meervoud is מלאכים *mal'achim*. Zo wordt er doorgaans over engelen of over een engel gesproken, maar soms ook over de engel. Bij de laatstgenoemde is het van belang om goed op de context te letten om te weten wie daarmee bedoeld wordt. Als er in een bepaalde tekst over de engel des Heren ofwel de engel G'ds gesproken wordt, dan moeten we kijken of dezelfde engel in een eerdere vers een engel des Heren ofwel een engel G'ds genoemd wordt, want dan blijkt daaruit dat dit gewoon één van de vele engelen was. In de teksten waarin dit niet het geval is en uitsluitend het lidwoord 'de' gebruikt wordt, wordt daarmee meestal een uniek wezen bedoeld, dat anders is dan alle andere engelen.

Terminologie

Afhankelijk van de gebruikte vertaling wordt dit wezen in de Hebreeuwse Bijbel meer dan vijftig keer 'de Engel des HEEREN' (Statenvertaling), 'de Engel des Heren' (NBG), 'de Engel van de Heer' (Willibrordvertaling en NBV) of 'de Engel van de Eeuwige' (Dasberg-vertaling en Tanach) genoemd. In het Hebreeuws is dit מלאך יהוה *Mal'ach HaShem*. **Surinaams:** a Engel fu Masra. Een andere benaming voor hetzelfde wezen, die twaalf keer voorkomt, is 'de Engel G'ds' (NBG) ofwel 'de Engel van G'd' (NBV), in het Hebreeuws מלאך אלהים *Mal'ach Elohim* genaamd. **Surinaams:** a Engel fu Gado. Een enkele keer wordt Hij ook מלאך פניו *Mal'ach Panav* genoemd: 'de Engel Zijns aangezichts' (NBG) ofwel 'de Engel van Zijn tegenwoordigheid' (NBV), **Surinaams:** a Engel fu Gado srefi (de Engel van G'd zelf). Tenzij anders vermeld maak ik in deze bijbelstudie gebruik van de Tanach, de Joodse versie van de NBV.

Identiteit

Om de ware identiteit van Mal'ach HaShem, de Engel van de Eeuwige te achterhalen, zullen we in deze bijbelstudie de belangrijkste passages van de Hebreeuwse Bijbel doornemen, waarin deze term gevonden wordt, want het is vaak moeilijk om te bepalen of deze boodschapper een gewone engel is of de Eeuwige zelf. De Engel van de Eeuwige, die op bijzondere momenten en bij speciale gelegenheden voor een bepaald doel aan individuele mensen verscheen, sprak vaak als G'd in de eerste persoon en identificeerde Zichzelf met G'd. Door het feit, dat bij een aantal van deze verschijningen de mensen om hun leven vreesden omdat ze zich realiseerden dat ze de Eeuwige gezien hebben, mogen we ervan uitgaan, dat zij hier inderdaad met een 'Theofanie' geconfronteerd werden, een zelfmanifestatie van G'd in menselijke gedaante. Hun vrees was zeker niet ongegrond, want de Eeuwige heeft zelf gezegd: "Mijn gezicht zul je niet kunnen zien, want geen mens kan Mij zien en in leven blijven!" (שמורת) *Sh'mot* [Exodus] 33:20). **Surinaams:** "Ma Mi fesi yu no sa si, bika no wan sma o si Mi dan a tan na libi!" Daarom werd de Engel des Heren door Justinus de Martelaar en andere christelijke apologeten gezien als een Christofanie, een pre-incarnatie van Jezus Christus. Ook vele Messiasbelijdende Joden gaan er om dezelfde reden van uit, dat het bij Mal'ach HaShem om een verschijning van Yeshua voor Zijn vleeswording gaat. De rabbijnen daarentegen zitten met het dilemma, dat de Engel van de Eeuwige enerzijds niets anders dan een gewone engel kan zijn, want hij wordt immers niet voor niets een boodschapper van de Eeuwige genoemd. En als hij slechts een boodschapper van

G'd is, dan moet deze engel een afzonderlijke persoon of beter gezegd een zelfstandige geest zijn. Het probleem is echter, dat de Schrift Hem in diverse teksten duidelijk als de Eeuwige identificeert. Hoe kan dat? De rabbijnen proberen dit probleem te omzeilen door te beweren, dat de engel die als boodschapper van G'd optreedt, als het ware Zijn boodschap letterlijk overbrengt. Hij zegt precies hetzelfde wat HaShem heeft gezegd. Dus als de mal'ach zegt: *"Ik ben HaShem"*, betekent dat niet, dat hij echt HaShem is, maar eigenlijk navertelt wat HaShem heeft gezegd. Wel, ik vind dit maar een heel zwak argument, want dit is inlegkunde. Joden die Yeshua kennen zien er helemaal geen probleem in, dat Mal'ach HaShem, de Engel van de Eeuwige onderscheiden is van G'd en toch evengoed als G'd wordt geïdentificeerd, want precies hetzelfde is namelijk het geval met D'var HaShem, het levende Woord van G'd: *"In het begin was het Woord, het Woord was bij G'd en het Woord was G'd!"* (יוחנן Yochanan [Johannes] 1:1). **Surinaams:** *"Na a bigin a Wortu ben de. A Wortu ben de nanga Gado èn a Wortu ben de Gado!"* Hier staat enerzijds dat het Woord *bij* G'd was en dus onderscheiden was van G'd, maar anderzijds staat er in dezelfde zin, dat het Woord G'd was. Het woord was dus niet alleen bij G'd, maar het was G'd zelf! En precies zo was het ook met de Engel van G'd. Ook Hij was enerzijds als boodschapper zijnde onderscheiden van G'd, maar tegelijkertijd was Hij volgens Zijn eigen zeggen G'd zelf! Zowel D'var HaShem, het levende Woord van G'd, dat de directe boodschapper van G'd is alsook Mal'ach HaShem, de Engel van de Eeuwige, zijn één en dezelfde: Yeshua, de volledige openbaring van HaShem! Vandaar dat ook de hellenistische filosoof Philo de Engel van de Eeuwige identificeerde als de Logos, het Woord. We gaan nu de passages met betrekking tot de Engel van de Eeuwige één voor één onderzoeken:

בראשית B'reshit [Genesis] 16:7-11

"De Engel van de Eeuwige trof haar in de woestijn aan bij een waterbron, de bron die aan de weg naar Shur ligt. Hagar, slavin van Sarai, waar kom je vandaan en waar ga je heen? vroeg Hij. Ik ben gevlucht voor Sarai, mijn meesteres, antwoordde ze. Ga naar je meesteres terug, zei de Engel van de Eeuwige, en wees haar weer gehoorzaam. En Hij vervolgde: Ik zal je heel veel nakomelingen geven, zo veel dat ze niet te tellen zullen zijn. Je bent nu zwanger en je zult een zoon ter wereld brengen. Die moet je Yish'ma'el [Ismaël] noemen, want de Eeuwige heeft gehoord hoe zwaar je het te verduren had!" (Tanach/NBV).

Surinaams: *"Dan a Engel fu Masra miti nanga Hagar na wan watrabron ini a sabana. Disi na a watrapeti di de na a pasi di e go na Sur. A Engel fu Masra aksi en taki: Hagar, srafu fu Sarai, pe yu kmoto? Pe yu e go so? Hagar piki taki: Na lowe mi e lowe gi Sarai mi basi. Ne a Engel fu Masra taigi en taki: Draï go baka na yu basi. Saka yusrefi gi en. A Engel fu Masra taigi en tu taki: Mi sa gi yu furu bakapikin. Den o de so furu taki den no o de fu teri. A Engel fu Masra taigi en moro fara taki: Yu de nanga bere èn yu o kisi wan manpikin. Yu mus kari en Ismael bika Masra yere yu nowtu!"*

Uit deze tekst blijkt, dat de term Mal'ach HaShem hier naar een heel bijzondere boodschapper verwijst. Als de Engel van de Eeuwige ofwel de Engel des Heren een gewone boodschapper was zoals de engel Gav'ri'el [Gabriël] die de geboorte van Yeshua [Jezus] aankondigde, dan zou hij in de derde persoon over zijn opdrachtgever gesproken en tegen Hagar gezegd hebben, dat de Eeuwige haar heel veel nakomelingen zal geven, maar Hij sprak hier in de eerste persoon en zei in vers 10: *"Ik zal je heel veel nakomelingen geven!"* Hij beloofde haar dus iets te doen wat enkel G'd kan doen, want geen schepsel, mens of engel, is in staat om mensen vruchtbaar te maken en dit van tevoren stellig aan te kondigen. De Engel van de Eeuwige is dus niemand anders dan G'd zelf in menselijke gedaante.

בראשית B'reshit [Genesis] 16:13-14

"Toen riep zij de Eeuwige, die tot haar had gesproken, zo aan: U bent een G'd van het zien. Want, zei ze, heb ik hier niet Hem gezien die naar mij heeft omgezien? Daaraan dankt de bron die daar is zijn naam, Lachai-Roi, hij ligt tussen Qadesh en Bered." (Tanach/NBV). Het Boek: *"Hierna noemde Hagar de naam van de HERE -want Hij was het, die met haar had gesproken- 'de G'd, die ziet en door mij werd gezien.' Zij was verbaasd dat zij G'd had gezien en toch nog*

in leven was. Later werd de woestijnbron 'De Bron van de Levende die mij ziet' genoemd. Hij ligt tussen Kades en Bered."

Surinaams: "Dan Hagar kari Masra di taki nanga en: A Gado di e si. A taki: Bika dyaso mi si trutru taki Gado e luku fu mi. Dat' meki den e kari a peti dati: a peti Lakai-Roi. A de na mindri Kades nanga Bered."

Hier staat uitdrukkelijk vermeld, dat het de Eeuwige (יהוה) was, die tot Hagar gesproken had, en ook Hagar zelf had het meteen door dat zij G'd gezien heeft en niet zomaar een engel, en identificeerde Mal'ach HaShem als HaShem. Daarom riep ze Hem aan en gaf Hem de naam אל ראי El Ro'i [G'd die ziet].

בראשית B'reshit [Genesis] 21:17-18

"Maar G'd hoorde de jongen kermen, en de Engel van G'd riep Hagar vanuit de hemel toe: Wat is er, Hagar? Wees gerust: G'd heeft je jongen, die daar ligt te kermen, gehoord. Sta op, help de jongen overeind en ondersteun hem. Ik zal een groot volk uit hem doen voortkomen!" (Tanach/NBV). Het Boek: "G'd hoorde de stem van het kind en de Engel van G'd riep Hagar vanuit de hemel toe: Hagar, wat is er aan de hand? U moet niet bang zijn! G'd heeft het huilen van het kind gehoord. Ga naar de jongen toe en troost hem, want Ik zal zijn nakomelingen tot een machtig volk maken!"

Surinaams: "Ma Gado ben yere fa a boi e kari. Dan fu heimel a Engel fu Gado kari Hagar dan a aksi en taki: Hagar, san du yu? No frede, bika Gado yere a sten fu a boi ondro a pikin bon. Opo go teki a boi dan yu e brasa en hori, bika Mi o meki den bakapikin fu en tron wan bigi folku!"

Evenals in vers 10 van hoofdstuk 16 zei Mal'ach Elohim, de Engel van G'd ook deze keer niet zoals een gewone boodschapper zou doen: "De Eeuwige zal een groot volk uit hem doen voortkomen", maar: "Ik zal een groot volk uit hem doen voortkomen!" **Surinaams:** "Mi sa meki en kon wan bigi folku!" Hij sprak hier dus niet namens Zijn opdrachtgever, maar namens Zichzelf en beloofde wederom iets wat alleen G'd kan waarmaken.

De Engel van de Eeuwige stond deze keer niet oog in oog met Hagar, maar riep haar vanuit de hemel toe. Een reactie van Hagar staat hier verder niet vermeld, want zij wist uiteraard nog van de vorige keer dat het de Eeuwige zelf was, die tot haar sprak. De eerstvolgende keer dat Mal'ach HaShem in de Tora genoemd wordt is in het verhaal van de Aqedat Yitz'chaq [de binding van Isaäk], waarin Hij op het laatste nippertje ingreep toen Av'raham [Abraham] op het punt stond, zijn zoon te offeren:

בראשית B'reshit [Genesis] 22:11-12

"Maar de Engel van de Eeuwige riep vanuit de hemel: Av'raham, Av'raham! Ja, ik luister, antwoordde hij. Raak de jongen niet aan, doe hem niets! Want nu weet Ik dat je ontzag voor G'd hebt: je hebt Mij je zoon, je enige, niet willen onthouden!" (Tanach/NBV).

Surinaams: "Ne a Engel fu Masra kari en kmoto fu heimel. A taki: Abraham, Abraham! Abraham piki: Iya, mi e arki. Ne a Engel taigi en taki: No fasi a boi. No du en noti. Mi sabi now taki yu e lespeki Gado. Yu no ben wani hori yu wan enkri manpikin srefi na baka gi Mi!"

De Engel van de Eeuwige riep Av'raham toe dat Hij nu wist dat hij ontzag voor Hem had omdat hij bereid was, zijn enige zoon aan Hem te offeren. Hij sprak dus in Ik-vorm waaruit blijkt dat het de Eeuwige zelf was, die hier tot Av'raham sprak en geen gewone engel, want een ware dienstknecht van G'd zou zijn zoon nooit aan een engel offeren. atthew Henry schreef in zijn commentaar op deze verzen: "De Engel des Heeren, dat is: G'd zelf, het eeuwige Woord, de Engel des verbonds, die de grote Verlosser en vertrooster zal zijn, trad tussenbeide en gaf een gelukkige uitkomst aan deze beproeving."

בראשית B'reshit [Genesis] 22:15-18

“Toen sprak de Engel van de Eeuwige opnieuw vanuit de hemel tot Av'raham. Hij zei: Ik zweer bij Mijzelf - spreekt de Eeuwige: Omdat je dit hebt gedaan, omdat je Mij je zoon, je enige, niet hebt onthouden, zal Ik je rijkelijk zegenen en je zo veel nakomelingen geven als er sterren aan de hemel zijn en zand op het strand langs de zee, en je nakomelingen zullen de steden van hun vijanden in bezit krijgen. En dankzij jouw nakomelingen zullen alle volken op aarde zich gezegend noemen. Want jij hebt naar Mij geluisterd!” (Tanach/NBV). Het Boek: *“Toen sprak de Engel van de HERE opnieuw tegen Abraham vanuit de hemel. Ik, de HERE, heb bij Mijzelf gezworen dat Ik u en uw nageslacht rijk zal zegenen, omdat u Mij hebt gehoorzaamd en Mij zelfs uw enige zoon wilde geven. Uw nakomelingen zullen net zo talrijk zijn als de sterren aan de hemel en het zand langs de zee. Zij zullen hun vijanden overwinnen en een zegen zijn voor alle volken van de wereld en dat alles, omdat u Mij hebt gehoorzaamd!”*

Surinaams: *“A Engel fu Masrai Abraham fu a di fu tu leisi kmoto fu heimel. A taigi en taki: Masra taki so: Fu di yu no hori yu wan enkri manpikin srefi na baka gi Mi, meki Mi e sweri gi yu na Mi srefi, aki Mi sa blesi yu bogobogo. Mi sa gi yu someni bakapikin leki den stari na heimel èn leki a santi na sekanti. Den bakapikin fu yu sa teki den foto fu de feyanti fu den abra. Ala folku na grontapu sa winsi fu Mi blesi den leki fa Mi blesi den bakapikin fu yu. Mi sa du disi fu di yu du san Mi taigi yu fu du!”*

Ook uit deze verzen blijkt heel duidelijk, dat het G'ds stem was die Av'raham hoorde, toen de Engel van de Eeuwige tot hem sprak en dat deze geen gewone engel was, maar G'd zelf, want in vers 15 staat weliswaar dat Malach HaShem vanuit de hemel sprak, maar in vers 16 zei Hij: *“Ik, de Eeuwige, heb bij Mijzelf gezworen...”* en gaf hem een belofte, die alleen de Eeuwige kan vervullen. Aan Av'rahams kleinzoon Ya'aqov [Jakob] openbaarde de Engel van G'd vele jaren later zelfs rechtstreeks Zijn ware identiteit in een droom:

בראשית B'reshit [Genesis] 31:11-13

“In die droom sprak de Engel van G'd mij aan. Ya'aqov [Jakob], zei Hij, en ik antwoordde: Ja, ik luister. Hij zei: Kijk eens goed, alle bokken die de geiten bespringen zijn gestreept, gespikkeld of gevlekt, want Ik heb gezien wat Lavan [Laban] je allemaal heeft aangedaan. Ik ben de G'd van Beit-El, waar je een steen met olie hebt gewijd en waar je Mij een gelofte hebt gedaan. Kom, ga weg uit dit land en keer terug naar je geboorteland!” (Tanach/NBV). Het Boek: *“Toen, in mijn droom, riep de Engel van G'd mij en zei dat ik de witte ooien met de gespikkelde gevlekte en gestreepte bokken moest laten paren. Want Ik heb gezien wat Laban u heeft aangedaan, zei de Engel. Ik ben de G'd, die u heeft gezien bij Bethel, waar u een gedenksteen hebt opgericht en Mij een belofte hebt gedaan. Verlaat dit land en keer terug naar uw geboorteland!”*

Surinaams: *“Dan a Engel fu Masra kari mi ini a dren taki: Yakob! Mi piki: Iya, mi e arki. A taki: Opo yu ede luku, dan yu o si taki ala den bokoboko di e dyompo den skapu nanga den krabita, strepistrepi, penipeni noso flakafaka, fu di Mi si san Laban e du nanga yu. Mi na a Gado fu Betel, pe yu ben kanti oli tapu a ston di yu ben poti tnapu èn pe yu ben meki wan sweri gi Mi. Opo. Du san yu mus du. Libi a kondre disi. Drai go baka na a kondre fu yu famiri!”*

In dit Schriftgedeelte identificeerde Mal'ach Elohim, de Engel van G'd, Zichzelf als de G'd van Beit-El en laat dus geen twijfel over dat de Eeuwige hier aan Ya'aqov [Jakob] verschenen is in de gedaante van een mens. Daarom stemden Rachel en Lea ook zonder te aarzelen ermee in om met hem mee te gaan toen Ya'aqov aan zijn beide vrouwen over deze droom vertelde, want zij waren ervan overtuigd, dat dit inderdaad een verschijning van HaShem was. Daarom zeiden ze in vers 16: *“Doe maar wat G'd je heeft gezegd; wij staan achter je!”* (Het Boek). Hij trok weg met zijn vrouwen, kinderen en knechten en nadat hij hen aan de overkant van de beek Yaboq [Jabbok] gebracht had, bleef hij alleen achter in het kamp om de komst van zijn broer Esav af te wachten. In die nacht had hij wederom een ontmoeting met de Eeuwige in menselijke gedaante, maar hij herkende Hem niet omdat het pikdonker was:

בראשית B'reshit [Genesis] 32:25-31

“Maar zelf bleef hij achter, helemaal alleen, en er worstelde iemand met hem totdat de dag aanbrak. Toen de ander zag dat hij het niet van hem kon winnen, raakte hij Ya'aqovs [Jakobs] heup aan, en daardoor raakte Ya'aqovs heup tijdens die worsteling ontwricht. Toen zei de ander: Laat mij gaan, het wordt al dag. Maar Ya'aqov zei: Ik laat U niet gaan tenzij U mij zegent. De ander vroeg: Hoe luidt je naam? Ya'aqov, antwoordde hij. Daarop zei Hij: Voortaan zal je naam niet Ya'aqov zijn maar Yis'ra'el [Israël], want je hebt met G'd en mensen gestreden en je hebt gewonnen. Ya'aqov vroeg: Zeg me toch Uw naam. Maar hij kreeg ten antwoord: Waarom vraag je naar Mijn naam? Toen zegende die ander hem daar. Ya'aqov noemde die plaats P'ni'el [Peniël], want, zei hij, ik heb oog in oog gestaan met G'd en toch is mijn leven gered!” (Tanach).

Surinaams: “Yakob wawan tan na baka. Dan wan man feti nanga en te leki dei broko. Di a man si taki a no ben man wini Yakob, a naki en na a bigin fu en bowtu pe a skrufu de, meki a kmoto ini a komki. Dan a taigi Yakob taki: Lusu mi meki mi gwe bika dei broko kba. Ma Yakob taigi en taki: Mi no o meki yu gwe solanga yu no blesi mi. Dan a man aksi en taki: Fa yu nen? Yakob piki: Yakob. Ne a man taigi en taki: Den no sa kari yu Yakob moro ma Israel. Bika yu feti nanga Gado, yu feti nanga libisma èn yu wini. Dan Yakob aksi en taki: Taigi mi fa yu nen. Ma a man piki en taki: Fu sanede yu wan sabi fa mi nen? Dan a man blesi en drape. Yakob kari a presi Pniel. A taki: Mi si Gado ai na ai ma mi no dede!”

Deze pasuqim [bijbelverzen] beschrijven een handgemeen tussen Ya'aqov en een mysterieuze man, dat onbeslist eindigde. De man vroeg Ya'aqov naar zijn naam en veranderde die in Yis'ra'el [Israël], maar toen Ya'aqov Hem naar Zijn naam vroeg kreeg hij die niet te horen. Toen begreep hij dat die man de Eeuwige zelf was, want hij zei achteraf: “Ik heb G'd gezien van aangezicht tot aangezicht en mijn leven is behouden gebleven!” Maar juist door het feit dat hij toch in leven is gebleven en G'd een menselijke gedaante had begreep hij ook, dat het de Engel van de Eeuwige geweest is met wie hij geworsteld heeft, want aan het einde van zijn leven beschreef Ya'aqov de Engel, die hij destijds al twee keer identificeerde als G'd: “Toen strekte Israël zijn rechterhand uit en legde die op het hoofd van Efraim, hoewel hij de jongste was, en zijn linkerhand op het hoofd van Manasse; hij legde zijn handen kruiselings, ofschoon Manasse de eerstgeborene was. En hij zegende Jozef en zeide: G'd, voor wiens aangezicht mijn vaders Abraham en Isaäk gewandeld hebben; G'd, die mij als herder geleid heeft, mijn leven lang tot op deze dag; de Engel, die mij verlost heeft uit alle nood, zegene deze jongelingen, zodat in hen mijn naam en die van mijn vaders Abraham en Isaäk voortleven en zij in menigte mogen toenemen in het land!” (בראשית B'reshit [Genesis] 48:14-16, NBG). **Surinaams:** “Ma dan Israel kroisi en anu di a e langa den. A poti en leti anu tapu a ede fu Efraim, aladi en ben de a pikinwan. En krukto anu a poti tapu a ede fu Manase, aladi en ben de a fosi pikin. Dan Yakob blesi Yosef. A taki: Meki a Gado fu mi afo Abraham nanga Isak, di ben taigi den fu libi leki fa A wani, a Gado, di tiri mi leki wan skapuman mi heri libi langa te leki a dei fu tide, meki a Engel fu Gado, di ferlusu mi na ini ala nowtu, blesi den boi disi. Dan den sa tyari mi nen moro fara, nanga a nen fu Abraham nanga Isak, den afo fu mi. Meki den abi furu bakapikin na grontapu!” Twee keer zei Ya'aqov dat G'd, maar bij de derde keer dat de Engel van G'd deze jongelingen moge zegenen, waarmee hij in feite zegt, dat de Engel die hem uit alle nood verlost heeft, G'd zelf is. Bijna 400 jaar later is Mal'ach HaShem, de Engel van de Eeuwige ook aan Moshe [Mozes] verschenen:

שמות Sh'mot [Exodus] 3:2-6

“Daar verscheen de Engel van de Eeuwige aan hem in een vuur dat uit een doornstruik opvlamde. Moshe [Mozes] zag dat de struik in brand stond en toch niet door het vuur werd verteerd. Hoe kan het dat die struik niet verbrandt? dacht hij. Ik ga dat wonderlijke verschijnsel eens van dichtbij bekijken. Maar toen de Eeuwige zag dat Moshe dat ging doen, riep Hij hem vanuit de struik: Moshe! Moshe! Ja, ik luister, antwoordde Moshe. Kom niet dichterbij, waarschuwde de Eeuwige, en trek je sandalen uit, want de grond waarop je staat, is heilig. Ik ben de G'd van je vader, de G'd van Av'raham [Abraham], de G'd van Yitz'chaq [Isaäk] en de

G'd van Ya'aqov [Jakob]. Moshe bedekte zijn gezicht, want hij durfde niet naar G'd te kijken!" (Tanach/NBV).

Surinaams: "Drape a Engel fu Masra sori ensrefi na Moses leki wan faya di ben de ini wan pikin bon. Moses ben e luku èn a ben e si taki faya de na a bon, ma taki a bon no ben e bron. Ne a prakseri na ensrefi taki: Meki mi go luku san na a ferwondru sani disi taki a bon no e bron. Ma di Masra si taki Moses ben o kon moro krosbei, A kari en. En sten ben de fu yere na a bon. A taki: Moses, Moses! Moses piki taki: Iya? Mi e arki. Ne Gado taigi en taki: No kon moro krosbei. Puru yu susu na yu futu bika yu tnapu tapu santa gron. Gado taigi en moro fara taki: Mi na a Gado fu den afo fu yu. A Gado fu Abraham, a Gado fu Isak nanga a Gado fu Jakob. Dan Moses tapu en fesi bika a ben frede fu luku Gado!"

Dat de Eeuwige Zich zowel in menselijke gedaante alsook in natuurverschijnselen zoals de vuurkolom en de wolkolom aan de mensen kan openbaren is niet verwonderlijk, want Hij is immers almachtig en niets is onmogelijk voor Hem en zo openbaarde de Engel G'ds zich hier aan Moshe als een vuurvlam midden in een braamstruik. In vers 2 staat heel duidelijk, dat de Engel van de Eeuwige aan Moshe verscheen, maar in vers 6 identificeerde Hij Zichzelf als G'd. Dat heeft Moshe meteen al begrepen, want hij bedekte onmiddellijk zijn gezicht omdat hij niet naar G'd durfde te kijken, maar desondanks had hij de vrijmoedigheid om Hem in vers 13 naar Zijn naam te vragen. In תנ"ך TeNaCH [OT] werd de Engel van de Eeuwige drie keer naar Zijn Naam gevraagd. De eerste keer was het Ya'aqov [Jakob], die ernaar vroeg zoals we zojuist hebben gelezen: "Daarop vroeg Ya'aqov [Jakob]: Zeg mij toch Uw naam. Maar Hij antwoordde: Waarom vraagt gij toch naar Mijn Naam? En Hij zegende hem daar. En Ya'aqov [Jakob] noemde de plaats פְּנֵאֵל P'ni'el [G'ds aangezicht], want, zeide hij, ik heb G'd gezien van aangezicht tot aangezicht en mijn leven is behouden gebleven" (בראשית B'reshit [Genesis] 32:29-30, NBG). Maar ook Manoach, de vader van Shim'shon [Simson] krijgt letterlijk hetzelfde antwoord op zijn vraag zoals we straks zullen zien: "Hoe is Uw Naam, want, wanneer uitkomt, wat Gij gezegd hebt, dan willen wij U eren. Maar de Engel van de Eeuwige zeide tot hem: Waarom vraagt gij naar Mijn Naam? Immers, toch die is wonderbaar" (שופטים Shoft'im [Richteren] 13:17-18, NBG). Dat deze Engel niemand anders dan de Eeuwige zelf was, blijkt uit vers 22, waarin Manoach tot zijn vrouw zegt: "Wij zullen zeker sterven, want wij hebben G'd gezien". In beide gevallen weigerde de Engel van de Eeuwige op de vraag naar Zijn Naam in te gaan. In feite zegt Hij: hoe durf je zoiets te vragen?

Deze uitdrukkelijke weigering om Zijn Naam bekend te maken ontbrak echter, toen Moshe [Mozes] de Eeuwige naar Zijn Naam vroeg: "Toen zeide G'd tot Moshe: אֲדִירָה אֲשֶׁר אֲדִירָה Eh'ye asher Eh'ye - Ik ben, die Ik ben!" (שמות Sh'mot [Exodus] 3:14). **Surinaams:** "Ne Gado taigi Moses taki: Mi na A Wan Di De!" Het antwoord luidt dus zonder meer: Ik ben die Ik ben! Is dat een weigering? Neen, zeker niet! Maar waarom krijgt Moshe een ander antwoord dan Ya'aqov en Manoach? Welnu, beiden vroegen onverholven: "Wat is Uw naam?" Wat neerkomt op: "Wie bent U eigenlijk?" Moshe formuleerde zijn vraag echter heel anders: "Daarop zeide Moshe tot G'd: Maar wanneer ik tot de Israëlieten kom en hun zeg: De G'd uwer vaderen heeft mij tot u gezonden, en zij mij vragen: Hoe is Zijn Naam?, wat moet ik hun dan antwoorden? Toen zeide G'd tot Moshe: Ik ben, die Ik ben. En Hij zeide: Aldus zult gij tot de Israëlieten zeggen: Ik ben heeft mij tot u gezonden." (שמות Sh'mot [Exodus] 3:13-14, NBG). **Surinaams:** "Dan Moses aksi Gado baka taki: Ma te mi go na den Israelitisma dan mi taigi den taki a Gado fu den afo fu den seni mi kon na den èn den aksi mi: Fa a nen? San mi mus piki den dan? Ne Gado taigi Moses taki: Mi na A Wan Di De. A taigi en taki: Na disi yu mus taigi den Israelitisma: A Wan Di De, seni mi kon na unu!" Zowel Ya'aqov alsook Manoach realiseerden zich pas achteraf met wie ze eigenlijk hebben gesproken. Moshe daarentegen wist heel goed met wie hij te maken had, want G'd zei reeds vanaf het begin: "Ik ben de G'd van uw vaderen" (שמות Sh'mot [Exodus] 3:6, NBG). **Surinaams:** "Mi na a Gado fu den afo fu yu!"

Bij de uittocht uit Egypte komen we Mal'ach Elohim, de Engel van G'd opnieuw tegen in vorm van de wolkolom, die voor de Israëlieten uit ging, maar in het daaraan voorafgaande hoofdstuk lezen wij, dat dit de Eeuwige zelf was:

שמות Sh'mot [Exodus] 13:21 en 14:19

“De Eeuwige ging voor hen uit om hun de weg te wijzen, overdag in een wolkkolom, 's nachts in een lichtende vuurzuil. Zo konden ze dag en nacht verder trekken. [...] De Engel van G'd, die steeds voor het leger van de Israëlieten uit was gegaan, stelde zich nu achter hen op. Ook de wolkkolom, die eerst voor hen uit ging, stelde zich achter hen op!” (Tanach/NBV).

Surinaams: “Te mamanten Masra ben e go na den fesi leki wan wolku fu sori den a pasi. A wolku disi ben gersi wan bigi postu. Te neti A ben e krin a pasi gi den leki wan faya di ben gersi wan bigi postu tu. [...] Dan a Engel fu Gado, di ben e go na fesi fu den Israelitisma, kmoto fu en presi go na den baka. A wolku, di ben gersi wan bigi postu, kmoto fu en presi na fes'sei tu go tnapu na den baka!”

In hoofdstuk 13 vers 21 en in hoofdstuk 14 vers 19 zijn ‘de Eeuwige’ en ‘de Engel van G'd’ uitwisselbare benamingen voor de bovennatuurlijke verschijning, die voor de Israëlieten uit ging. Een gewone engel kan dit niet doen en daarom wordt Mal'ach Elohim in deze indrukwekkende manifestatie in de wolkkolom geïdentificeerd als de Eeuwige. In hoofdstuk 23 zegt HaShem:

שמות Sh'mot [Exodus] 23:20-23

“Zie, Ik zend Mijn Engel voor u uit, om u onderweg te beschermen en u naar de plaats te brengen, die Ik heb vastgesteld. Heb aandacht voor Hem en luister naar Zijn woord. Kom niet tegen Hem in opstand, want Hij zou u uw verzet niet vergeven, want in Hem is Mijn naam aanwezig. Als u Zijn woord gehoorzaamt en doet wat Ik u zeg, dan ben Ik de vijand van uw vijanden, de onderdrukker van uw onderdrukkers. Mijn Engel zal voor u uitgaan en u naar de Amorieten, de Hethieten, de Perizzieten, de Kanaänieten, de Chiwrietten en de Jebusieten brengen. Ik zal hen vernietigen!” (Willibrordvertaling).

Surinaams: “Arki, Mi o seni wan Engel go na un fesi fu kibri un na pasi èn fu tyari un go na a presi di Mi poti klari gi unu. Un arki san a e taigi unu. Un no tranga un yesi gi en bika a no sa gi un pardon te un no du san a taki, fu di a e du sani ini Mi nen. Efu un arki en, èn efu un e du ala sani san Mi taki, dan den feyanti fu unu sa de Mi feyanti èn Mi no sa lobi den wan di no lobi unu. A Engel fu Mi sa go na un fesi. A sa tyari un go na a kondre fu den Amoritisma, den Hetitisma, den Perisitisma, den Kananitisma, den Hiwitisma nanga den Yebusitisma. Ma Mi sa puru den na pasi!”

De vermelding in deze passage dat G'ds naam in Zijn binnenste is maakt duidelijk dat G'ds Engel geen gewone engel is. Dat blijkt ook uit het feit, dat Hij het gezag heeft hun overtredingen niet te vergeven, want de enige die zonden wel of niet kan vergeven is G'd alleen! We zien dus een parallel met Mattheüs 9:6, Marcus 2:10 en Lucas 5:24, waar staat dat de Mensenzoon de macht heeft op aarde zonden te vergeven. Hier zien we dus een aanwijzing dat de Engel van de Eeuwige een pré-incarnatie van Yeshua was, een verschijning van de Mensenzoon vóór Zijn vleeswording. Daar komt namelijk nog bij, dat de Eeuwige in vers 22 niet zegt: “Als u Zijn woord gehoorzaamt en doet wat Hij u zegt...” maar: “Als u Zijn woord gehoorzaamt en doet wat Ik u zeg!” Enerzijds wordt Mal'ach HaShem hier duidelijk onderscheiden van G'd, maar anderzijds zien we ook keer op keer dat Hij G'd zelf is in menselijke gedaante zoals ook de Zoon onderscheiden is van de Vader maar toch gelijk is aan de Vader.

De eerstvolgende keer dat we de Engel van de Eeuwige in de Tora tegenkomen is in het verhaal van Bil'am [Bileam]:

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:23-27 en 31-38

“De ezelin zag de Engel van de Eeuwige op de weg staan, met een getrokken zwaard in de hand, en ze ging opzij, van de weg af het veld in. Bil'am [Bileam] sloeg de ezelin om haar weer naar de weg te drijven. Hierop ging de Engel van de Eeuwige op een smalle weg tussen de wijngaarden staan. Aan weerszijden was een muur. Toen de ezelin de Engel van de Eeuwige zag, drukte ze zich tegen de muur, zodat Bil'am s voet bekneld raakte. Weer sloeg hij haar. De

Engel van de Eeuwige ging opnieuw een stuk verderop staan, in een nauwe doorgang, waar geen ruimte was om naar links of rechts uit te wijken. Toen de ezelin de Engel van de Eeuwige zag ging ze liggen, met Bil'am nog op haar rug. Bil'am werd woedend en sloeg de ezelin met een stok. [...] Toen opende de Eeuwige Bil'am de ogen, zodat hij de Engel van de Eeuwige op de weg zag staan, met het getrokken zwaard in de hand. Hij knielde en boog diep voorover. De Engel van de Eeuwige vroeg hem: *Waarom heb je je ezelin nu al drie keer geslagen? Ik ben gekomen om je tegen te houden; doordat Ik hier sta is de weg afgesloten. Driemaal zag je ezelin Mij, en driemaal is ze voor Me opzij gegaan. Had ze dat niet gedaan, dan had Ik jou gedood maar haar in leven gelaten. Bil'am zei tegen de Engel van de Eeuwige: Ik heb gezondigd, want ik wist niet dat U tegenover mij stond. Maar als wat ik doe slecht is in uw ogen, ga ik terug naar huis. De Engel van de Eeuwige zei tegen Bil'am: Ga maar met die mannen mee. Maar je mag alleen zeggen wat Ik je opdraag. Dus ging Bil'am met Balaks gezanten mee. Toen Balak hoorde dat Bil'am eraan kwam, ging hij hem tegemoet tot aan de Moabitische stad die helemaal aan de rand van het stroomgebied van de Arnon ligt. Ik had u toch dringend ontboden?* zei Balak tegen Bil'am. *Waarom bent u niet eerder gekomen? Dacht u soms dat ik niet in staat zou zijn om u te belonen? Ik ben er nu toch?* antwoordde Bil'am hem. *Maar of ik iets zal kunnen zeggen? Alleen wat G'd mij in de mond legt kan ik zeggen!*" (Tanach/NBV).

Surinaams: "Ma di a buriki si taki a Engel fu Masra ben tnapu tapu a pasi, a beni kmoto fu a pasi dan a go waka ini wan gron. Ne Bileam naki a buriki fu a go waka baka tapu a pasi. Ma dan a Engel fu Masra go tnapu mindri tu gron, pe a pasi ben smara, èn pe skotu ben de na ala tu sei fu a pasi. Di a buriki si a Engel fu Masra, a kwinsi ensrefi na a skotuskin, taki a ben e masi a futu fu Bileam na a skotu. Ne Bileam naki en baka. Ma a Engel fu Masra go tnapu wantron moro tapu a pasi. Disi leisi tapu so wan smara pisi taki presi no ben de na kruktusei noso na let'sei fu psa. Di a buriki si a Engel fu Masra, a go didon fu en nanga Bileam ete tapu en baka. Ne Bileam ati bron dan a naki a buriki nanga wan tiki. [...] Ne Masra opo den ai fu Bileam dan a si fa a Engel fu Masra ben tnapu tapu a pasi nanga en deigri ini en anu. Ne a kindi dan a boigi nanga fesi na gron. Dan a Engel fu Masra taigi en taki: Fu sanede yu naki a buriki fu yu? Luku, Mi kon spesrutu fu hori yu fu yu no go, bika yu e go fu go du wan sani di Mi no wani. Dri leisi a buriki beni kmoto gi Mi di a si Mi. Efu a no ben beni kmoto gi Mi dan Mi e taigi yu taki Mi ben o kiri yu trutru, dan Mi meki en tan na libi. Ne Bileam taigi a Engel fu Masra taki: Mi sondu. Mi no ben sabi taki na Yu ben e tapu pasi gi mi. Ma now mi sa drai go baka fu di mi sabi now taki a no bun ini Yu ai. Ma a Engel fu Masra piki Bileam taki: Yu kan go nanga den man ma yu sa taki soso san Mi sa taigi yu fu taki. Dan so Bileam go moro fara nanga den fesiman fu Balak. Di Balak yere taki Bileam ben de na pasi e kon, a hari go miti en te na a foto fu Moab ini a kontren fu a Arnonliba, pe a kondre fu Moab ben e miti nanga a tra kondre na en sei. Dan Balak taigi Bileam taki: Mi seni kari yu fu di mi abi yu tranga fanowdu. Fu sanede yu no ben wani kon na mi? Na pai yu denki taki mi no o man pai yu? Ne Bileam piki Balak taki: Luku, ala di mi kon na yu mi no o man taki noti. Mi o man taki soso san Gado o taigi mi fu taki!"

In vers 38 zei Bil'am [Bileam], dat hij niets anders kon zeggen dan wat G'd hem opdroeg om te zeggen en in vers 35 zei de Engel van de Eeuwige: "Zeg alleen dat wat Ik u opdraag te zeggen!" (Het Boek). Hij zei dus niet "wat de Eeuwige u opdraagt", maar "wat Ik u opdraag!" Daaruit blijkt dus wederom glashelder, dat de Engel van de Eeuwige pertinent geen gewone boodschapper van G'd was, maar G'd zelf in menselijke gedaante. In de volgende tekst sprak de Engel van de Eeuwige maar liefst zeven keer in de Ik-vorm tot de Israëlieten:

שופטים Shof'tim [Richteren] 2:1-5

"De Engel van de Eeuwige kwam uit Gil'gal naar Bochim. Daar zei Hij: *Ik heb jullie uit Egypte geleid naar het land dat Ik jullie voorouders onder ede had beloofd. Ik heb gezegd dat Ik Mijn verbond met jullie nooit zou verbreken. Maar jullie mochten geen verdragen sluiten met de inwoners van dit land en hun altaren moesten jullie afbreken. Maar jullie hebben niet geluisterd naar wat Ik heb gezegd. Hoe hebben jullie dat kunnen doen? Ik heb jullie toch gewaarschuwd dat Ik de inwoners van dit land niet voor jullie zou verdrijven, en dat zij jullie in hun netten zouden verstrikken en hun goden jullie ondergang zouden worden? Toen de Engel van de*

Eeuwige deze woorden tot de Israëlieten had gesproken, barstte het volk in gejammer uit. Ze noemden die plaats Bochim en brachten er offers aan de Eeuwige!” (Tanach/NBV).

Surinaams: “A Engel fu Masra ben kmoto fu Gilgal go na Bokin. Drape a taigi den Israelitisma taki: Na Mi ben meki un hari kmopo ini Egipte èn tyari un kon ini a kondre di Mi ben pramisi den afo fu unu. Mi ben sweri srefi taki Mi o du san Mi pramisi. Mi ben taigi den taki: Noiti Mi o broko a ferbontu di Mi meki nanga unu, ma unu no mus meki ferbontu nanga den sma fu a kondre disi. Un mus broko den altari fu den. Ma un no arki san Mi ben taki. Fa un ben kan du a sani dati? Mi ben taigi unu tu taki: Mi no sa yagi den sma fu a kondre disi gwe gi un moro. Den sa tan de wan problema gi unu, èn den gado fu den o meki un broko un neki. Di a Engel fu Masra taigi den Israelitisma ala den sani disi, den bari krei. Na dat' meki den kari a presi dati Bokim Dan den tyari wan ofrandi drape gi Masra!”

Mal'ach HaShem sprak hier duidelijk niet namens de Eeuwige maar namens Zichzelf, want Hij sprak in de Ik-vorm en had het over Zijn verbond. Ook maakte Hij de Israëlieten in vers 2 het verwijt, dat ze niet naar Zijn stem geluisterd hebben. Hij zei niet “G’ds stem”, maar “Mijn stem”. Verder zei Hij: “Ik heb jullie uit Egypte geleid naar het land dat Ik jullie voorouders onder ede had beloofd!” De Engel van de Eeuwige zei hier dus dingen die alleen de Eeuwige kon zeggen. In hoofdstuk 6 wordt het nog duidelijker, want daar worden ‘de Eeuwige’, ‘de Engel van de Eeuwige’ en ‘de Engel van G’d’ zelfs door elkaar heen gebruikt:

שופטים Shof'tim [Richteren] 6:11-23

“Toen kwam de Engel van de Eeuwige en Hij nam plaats onder de terebint bij Ofra, op het land van Yoash [Joas], een afstammeling van Avi'ezer [Abiëzer]. Yoash's zoon Gid'on [Gideon] was juist bezig tarwe te dorsen. Om ervoor te zorgen dat de Midjanieten de tarwe niet zouden zien, deed hij dat in de wijnpers. De Engel van de Eeuwige vertoonde zich aan hem en zei: De Eeuwige zij met je, dappere krijgsman. Mag ik U vragen, antwoordde Gid'on, als de Eeuwige ons werkelijk bijstaat, waarom overkomt dit ons dan allemaal? Waar blijft Hij dan met Zijn wonderbaarlijke daden, waarover onze voorouders hebben verteld? Uit Egypte heeft Hij ze geleid, zeiden ze toch? Maar nu heeft Hij ons in de steek gelaten en uitgeleverd aan de Midjanieten! Toen wendde de Eeuwige zich tot Gid'on en zei: Toon je moed en bevrijd Yis'ra'el [Israël], dat is Mijn opdracht. Mag ik U vragen, antwoordde Gid'on, hoe zou ik Yis'ra'el kunnen bevrijden? Mijn familie heeft in onze stam, M'nashe [Manasse], niets in te brengen, en ikzelf ben de jongste van de familie. De Eeuwige antwoordde: Dat kun je omdat Ik je bijsta. Je zult de Midjanieten verslaan alsof je met niet meer dan één man te doen had. Toen zei Gid'on: Adonai, als U het bent die tot mij spreekt en ik Uw gunst geniet, geef me dan een teken. Gaat U vooral niet weg, ik wil iets halen om U aan te bieden. Goed, antwoordde de Eeuwige, Ik blijf hier totdat je terugkomt. Gid'on ging snel naar huis, maakte een geitenbokje klaar en bakte ongedesemd brood van een efa tarwebloem. Hij legde het vlees in een mand en goot het kookvocht in een kom, bracht het naar degene die onder de terebint zat te wachten en bood het Hem aan. De Engel van G'd zei tegen hem: Leg het vlees en de broden hier op dit rotsblok en giet het kookvocht erover uit. Gid'on deed wat hem gevraagd was. Toen raakte de Engel van de Eeuwige met het uiteinde van Zijn staf het voedsel aan en meteen laaide er een vuur uit het rotsblok op dat het vlees en de broden verteerde. Tegelijk was ook de Engel van de Eeuwige verdwenen. Toen begreep Gid'on dat het de Engel van de Eeuwige was geweest, en hij riep uit: Ach Adonai, mijn G'd! Ik heb oog in oog gestaan met de Engel van de Eeuwige! Maar de Eeuwige stelde hem gerust: Je hoeft niet bang te zijn, je zult niet sterven!” (Tanach/NBV).

Surinaams: “Dan a Engel fu Masra kon dan A go sidon ondro a bigi bon na Ofra, di ben de fu Yoas, wan bakapikin fu Abiyeser. Gideon, a manpikin fu Yoas, ben e naki tarwe fu lusu den siri puru na a bosu. A ben e du dati ini wan baki pe den ben e masi droifi fu meki win. A ben e du en drape fu sorgu taki den Midyanitisma no feni en. Dan a Engel fu Masra go na Gideon, dan a taigi en taki: Masra de nanga yu, dyadya fetiman. Ne Gideon taigi en taki: Tye, masra, efu Masra de trutru nanga wi, fu sanede ala den sani disi e miti wi? Pe ala den wondru fu En de, fu san den afo fu wi ferteri wi? Den ben taki tak' na Masra puru den ini Egiptekondre. Ma now Masra no e luku wi na wan ai èn A libi wi gi den sma fu Midyan. Ne Masra drai, dan A taigi

Gideon taki: Hari gwe nanga a krakti di yu abi èn ferlusu den Israelitisma fu a makti fu Midyan. Na Misrefi e seni yu. Ma Gideon piki taki: Ma Masra, fa mi o man ferlusu Israel? A famiri fu mi na a moro pikinwan fu a lo fu Manase èn mi na a moro yonguwan fu a famiri. Masra piki en taki: Mi de nanga yu. Na dat' meki yu o man wini den Midyanitisma leki nanga wan sma nomo yu e feti. Ma Gideon aksi baka taki: Efu Yu abi prisiri nanga mi, gi mi wan marki dati na Yusrefi e taki nanga mi. Mi e begi Yu fu Yu no gwe fu dyaso tu. Mi wani go teki wan sani fu gi Yu. Masra piki taki: A bun, Mi sa tan te leki yu kon baka. Ne Gideon lon es'esi go na oso. A srakti wan bokoboko, dan a bori en. A teki blon, dan a baka brede sondro dyesi. Di a kba a poti a meti ini wan mantyi èn a sowsu a poti ini wan patu. A tyari den go ondro a bigi bon, dan a poti den gi En. A Engel fu Gado taigi en taki: Poti a meti nanga den brede tapu a bergiston disi, dan yu e kanti a sowsu na den tapu. Dan Gideon du dati. Dan a Engel fu Masra langa a tiki di A ben hori ini en anu, dan A fasi a meti nanga den brede. Ne faya kmoto ini a bergiston di bron a meti nanga den brede. A srefi momenti dati A Engel fu Masra no ben de fu si moro tu. Ne Gideon kon ferstan taki a ben de a Engel fu Masra. Dan a bari: Masra Gado, a kba gi mi! Bika mi si a Engel fu Masra fesi nanga fesi. Ma Masra taigi en taki: Freide! No frede, yu no o dede!”

In deze tekst worden de drie benamingen ‘de Eeuwige’, ‘de Engel van de Eeuwige’ en ‘de Engel van G’d’ uitwisselbaar gebruikt. Let op: in vers 12 was de Engel van de Eeuwige aan het woord; in de verzen 14 en 16 sprak de Eeuwige en in vers 20 sprak de Engel van G’d. Gideon begreep meteen dat G’d’s boodschapper G’d zelf moest zijn en vroeg Hem ter bevestiging om een teken hetgeen hij inderdaad ook kreeg. Daarom was hij ook bang dat hij zou sterven omdat hij oog in oog gestaan had met de Engel van de Eeuwige, want hij wist nu dat deze Engel G’d zelf was. De Eeuwige zei dat hij niet bang hoefde te zijn, want hij zag Hem immers slechts in menselijke gedaante en niet in Zijn volle glorie.

שופטים Shof'tim [Richteren] 13:2-23

“In die tijd leefde er in de omgeving van Tzora een zekere Manoach, die tot de stam Dan behoorde. Zijn vrouw was onvruchtbaar en had nooit kinderen gekregen. Op een dag verscheen de Engel van de Eeuwige aan haar. Tot nu toe was je onvruchtbaar en heb je geen kinderen gekregen, zei Hij. Maar nu zul je zwanger worden en een zoon baren. Je mag daarom geen wijn of bier drinken en geen onrein voedsel eten. Je zult zwanger worden en een zoon krijgen. Nooit mag zijn hoofd door een scheermes worden aangeraakt, want hij zal al vanaf de moederschoot als nazireeër aan G’d gewijd zijn. Hij zal een begin maken met de bevrijding van Yis'ra'el [Israël] uit de greep van de Filistijnen. De vrouw ging naar haar man en vertelde hem dat er een g'dsman bij haar was geweest. Hij zag er bijzonder ontzagwekkend uit, zei ze, het leek wel een engel van G’d. Ik heb Hem niet gevraagd waar Hij vandaan kwam en Hij heeft me Zijn naam niet gezegd. Hij zei tegen me dat ik zwanger zou worden en een zoon zou krijgen. Van nu af aan mag ik geen wijn of bier drinken en niets onreins eten, want onze zoon zal vanaf de moederschoot tot aan de dag van zijn dood als nazireeër aan G’d gewijd zijn. Manoach bad tot de Eeuwige: Mag ik U vragen, Adonai, laat de g'dsman die U gezonden hebt toch opnieuw bij ons komen, om ons te vertellen wat we moeten doen wanneer de jongen eenmaal geboren is. G’d verhoorde hem en de Engel van G’d kwam opnieuw naar de vrouw toe. Zij was bezig op het land, Manoach was op dat moment niet bij haar. Ze haastte zich naar haar man: Hij is er weer, riep ze, die man die laatst bij me was! Manoach ging meteen met haar mee. Bij de vreemdeling aangekomen vroeg hij: Bent U degene die met mijn vrouw gesproken heeft? Inderdaad, antwoordde Hij, en Manoach vroeg: Wanneer Uw woorden uitgekomen zijn, hoe moet de jongen zich dan gedragen en wat moet hij doen? De Engel van de Eeuwige antwoordde: Je vrouw moet zich onthouden van alle dingen die Ik heb genoemd: ze mag niet eten van de vruchten van de wijnstok en geen wijn of bier drinken of iets eten dat onrein is; ze moet zich nauwkeurig houden aan wat Ik haar heb opgedragen. Toen zei Manoach tegen de Engel van de Eeuwige: Wij zouden graag zien dat U nog bleef, zodat we voor U een geitenbokje kunnen klaarmaken. Maar de Engel van de Eeuwige antwoordde: Ik wil nog wel even blijven, maar Ik zal niet eten van wat je Mij aanbiedt. Als je echter een brandoffer aan de Eeuwige wilt opdragen, mag je dat doen. Manoach wist nog altijd niet dat hij met de Engel van de Eeuwige te maken had. Zeg ons Uw naam, vroeg hij, zodat wij U eer kunnen bewijzen

wanneer Uw woorden uitgekomen zijn. Maar de Engel van de Eeuwige antwoordde: Waarom vraag je naar Mijn naam? Die is voor jou toch te wonderbaarlijk. Manoach nam een geitenbokje en wat graan en bracht dit op een rotsblok ten offer aan de Eeuwige. Toen gebeurde er voor de ogen van Manoach en zijn vrouw iets wonderbaarlijks: in de vlam die van het altaar opschoot naar de hemel steeg de Engel van de Eeuwige op. Manoach en zijn vrouw zagen het gebeuren; ze vielen op hun knieën en bogen diep voorover. De Engel van de Eeuwige zou zich niet meer aan hen laten zien. Nu beseft Manoach dat het de Engel van de Eeuwige was geweest. Hij zei tegen zijn vrouw: We hebben G'd gezien. Dat wordt onze dood! Maar zijn vrouw antwoordde: Als G'd ons had willen doden, had Hij vast ons offer niet aanvaard en ons niet laten zien wat we nu gezien hebben. En dan had Hij ons daarnet zeker niet zulke beloften gedaan!" (NBV).

Surinaams: "Ini a ten dati wan man di ben nen Manoa ben e libi ini a foto Sora. A ben de fu a lo fu Dan. A uma fu a man dati no ben man hori bere. Noiti a ben meki wan pikin. Wan dei a Engel fu Masra sori ensrefi na a uma, dan a taigi en taki: Yere, te nanga now yu no ben man hori bere èn yu no meki pikin. Ma now yu o hori bere èn yu o kisi wan manpikin. Sorgu taki yu no e dringi win noso wan tra sani di kan drungu yu èn yu no mus nyan noti san no krin ini Gado ai. Bika yere, yu o hori bere èn yu o kisi wan manpikin. Noiti en edewiwiri mus koti, bika ini yu bere kba a boi disi sa dini Gado leki wan nasireisma. Na en sa meki wan bigin fu ferlusu den Israelitisma fu den Filistijnsma. A uma go na en masra dan a taigi en taki: Wan man fu Gado, di ben gersi wan engel fu Gado, kon na mi. A ben de fu frede. Mi no aksi en pe a kmopo, èn a no taigi mi tu fa a nen. Ma a taigi mi taki mi o hori bere èn taki mi o meki wan manpikin. A taigi mi tu taki mi no mus dringi win noso tra sani di kan meki mi drungu èn taki mi no mus nyan noti san no krin ini Gado ai. Bika na ini mi bere kba, te leki a dei di a dede a sa de wan boi di o dini Gado leki wan nasireisma. Dan Manoa begi Masra taki: Tye Masra, mi e begi Yu, meki a man fu Gado di Yu ben seni kon, kon ete wan leisi fu a leri un san un mus du nanga a boi te a gebore. Gado yere a begi fu Manoa èn a Engel fu Gado go baka na a uma. A leisi dati a ben de ini a wei èn a masra fu en, Manoa, no ben de drape nanga en. Ne a uma lon es'esi go na en masra, dan a taigi en taki: Kon luku, a man di ben kon tra dei na mi kon baka. Manoa opo go wantron nanga en uma. Di a doro na a man a aksi en taki: Na yu na a man di ben taki nanga a uma fu mi? A man piki en taki: Iya, na mi. Dan Manoa aksi en taki: Te den sani di yu taki kon tru, fa a boi mus tyari ensrefi èn san a mus du? Ne a Engel fu Masra piki en taki: A uma mus hori ensrefi na ala den sani di mi taigi en. A no mus nyan droifi nanga san den e meki win, a no mus dringi win noso tra sani di kan meki yu drungu, èn a no mus nyan noti san no krin ini Gado ai. A mus hori ensrefi na ala den sani di mi komanderi en. Dan Manoa taigi a Engel fu Masra taki: Un e aksi yu efu yu kan tan pikinso ete nanga unu, un wani bori wan pikin bokoboko gi yu. Ma a Engel fu Masra piki Manoa taki: Awinsi mi tan, mi no o nyan a nyanyan fu yu. Ma efu yu wan srakti a bokoboko, yu kan bron en leki wan ofrandi gi Masra. Manoa no ben ferstan ete taki nanga a Engel fu Masra a ben e taki. Ne a aksi a engel taki: Fa Yu nen? Bika te den sani di yu taki kon tru, un wani gi yu grani. Ma a Engel fu Masra piki en taki: Fu sanede yu wan sabi fa mi nen? A de wan tumsi ferwondru nen. Dan Manoa teki a pikin bokoboko nanga wan graan-ofrandi, dan a tyari den leki wan ofrandi tapu wan bergiston gi Masra. Di Manoa nanga en uma ben tnapu e luku, Masra du wan ferwondru sani. Di a faya fu a altari ben e opo go na loktu, a Engel fu Masra opo go na heimel ini a faya fu a altari. Di Manoa nanga en uma si a sani dati, den trowe densrefi nanga fesi na gron. Dan fosi Manoa kon ferstan taki a ben de a Engel fu Masra. A Engel fu Masra no sori ensrefi moro na Manoa nanga en uma. Dan Manoa taigi en uma taki: A no abi misi taki un o dede, bika un si Gado. Ma a uma fu en taigi en taki: Efu Masra ben wani kiri unu, A no ben o teki a meti di un bron gi En leki wan ofrandi nanga a graan-ofrandi fu unu. A no ben o meki un si den sani di un si èn A no ben o gi un a pramisi tu di A gi unu!"

In vers 6 haaste de vrouw van Manoach zich naar haar man om hem alles over haar eerste ontmoeting met Mal'ach HaShem te vertellen. "Er is een Man van G'd bij mij geweest, zei ze. Ik denk dat het de Engel van G'd was, want Hij zag er zeer indrukwekkend uit. Ik heb niet gevraagd waar Hij vandaan kwam en Hij heeft mij Zijn naam niet gezegd!" (Het Boek). Bij de tweede ontmoeting vroeg Manoach in vers 17 aan de Engel van de Eeuwige: "Hoe is Uw naam?" en de Engel van de Eeuwige zei: "Waarom vraagt gij toch naar Mijn naam? Immers, die is wonderbaar!" Dit woord wonderbaar (פלאי peli) is hetzelfde Hebreeuwse woord dat

gevonden wordt in ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 9:5: “Zijn naam is wonderbaar!” (פלא pele) met betrekking tot de Mashiah [Messias], die ook Sterke G'd, Eeuwige Vader en Vredevorst genoemd wordt. In vers 21 begreep Manoach dat het de Engel van de Eeuwige is geweest, hetgeen zijn vrouw dus al vanaf het begin concludeerde, en in vers 22 zei hij: “Wij hebben G'd gezien!” Hij wist dus, dat de Engel van G'd niemand anders dan G'd zelf was. Mal'ach HaShem verscheen vele jaren later ook aan de profeet Eliyahu [Elia] en stuurde hem naar de koning:

מלכים א M'lachim alef [2 Koningen] 1:2-4 en 15-17

“Achaz'ya [Achazja] was uit het venster gevallen van een vertrek op de bovenverdieping van zijn paleis in Shom'ron [Samaria], en zwaargewond geraakt. Hij stuurde boden uit met de opdracht Ba'al Zevuv [Baäl-Zebub], de god van Eq'ron [Ekron], te raadplegen. Vraag hem of ik mijn val zal overleven. Een engel van de Eeuwige zei tegen de Tishbiet Eliya [Elia]: Ga de boden van de koning van Shom'ron tegemoet en zeg hun: U gaat Ba'al Zevuv, de god van Eq'ron, raadplegen, alsof Yis'ra'el [Israël] zelf geen G'd heeft. Daarom - zegt de Eeuwige - zul je niet meer van je ziekbed opstaan, maar sterven. Eliya deed wat hem gezegd was. [...] Toen zei de Engel van de Eeuwige tegen Eliya: Ga met hem mee, je hebt van de koning niets te vrezen. Hierop ging Eliya met de bevelhebber mee naar de koning en hij zei tegen hem: Dit zegt de Eeuwige: Je hebt boden gestuurd om Ba'al Zevuv, de god van Eq'ron, te raadplegen, alsof Yis'ra'el zelf geen G'd heeft die je had kunnen raadplegen. Daarom zul je niet meer van je ziekbed opstaan, maar sterven. Achaz'ya stierf, zoals de Eeuwige bij monde van Eliya had voorgezegd!” (Tanach/NBV).

Surinaams: “Wan leisi kownu Akasya fadon kmoto fu en kamra na loktusei fu en kownu-oso na Samaria. Den lati na a fensre no ben man hori en, èn a kisi hebi mankeri. Ne a seni boskopuman go na Ekron fu go aksi a gado Baal-Sebub efu a ben o kon betre. Ma a Engel fu Masra taigi Elia, fu Tisbe, taki: Opo, dan yu e waka miti den boskopuman fu a kownu fu Samaria, dan e yu taigi den taki: Na abi Israel no abi Gado tak' yu mus go aksi Baal-Sebub, a gado fu Ekron, efu yu o kon betre? Fu dat'ede Masra e taki disi: Yu no o opo moro fu a bedi pe yu e didon, ma yu o dede. So Elia opo go. [...] Ne a Engel fu Masra taigi Elia taki: Yu kan saka fu a bergi nanga en, yu no abi fu frede gi kownu. So Elia opo, dan a go nanga a edeman na kownu. Di den doro, Elia taigi kownu taki: Na disi Masra e taki: Fu sanede meki yu seni boskopuman go na Baal-Sebub, a gado fu Ekron, fu aksi en efu yu o kon betre? Na abi Israel no abi Gado di yu kan aksi? Fu dat'ede, yu no o opo moro fu a bedi pe yu e didon, ma yu o dede. Na so Akasya kon dede, neleki fa Masra ben meki Elia taki!”

Mal'ach HaShem, de Engel van de Eeuwige, beval Eliyahu in vers 3 om Zijn boodschap aan koning Achaz'ya door te geven en in vers 16 voerde hij dit bevel uit met de inleidende woorden: “Dit zegt de Eeuwige”, waaruit wederom blijkt dat de Engel van de Eeuwige de Eeuwige zelf is. Dat komt ook in de psalmen heel duidelijk naar voren:

תהלים Tehilim [Psalmen] 34:8

“De Engel van de Eeuwige waakt over wie Hem vrezen, en bevrijdt hen!” (Tanach/NBV). NBG: “De Engel des Heren legt Zich rondom wie Hem vrezen, en redt hen!” Het Boek: “De Engel van de HERE staat hen, die ontzag voor Hem hebben, altijd bij en verlost hen!”

Surinaams: “A engel fu Masra e kibri den sma di e lespeki Masra, èn A e ferlusu den!”

Hier wordt de Engel des Heren duidelijk geïdentificeerd als G'd, want het is G'd en niet een engel die wij moeten vrezen: “Komt, kinderen, luistert naar mij, ik zal u de vreze des Heren leren!” (vers 12, NBG). **Surinaams:** “Un kon, un di mi e gi leri, mi o leri unu fa fu lespeki Masra!” en het is G'd die redt: “Ik zocht de Here en Hij antwoordde mij, Hij redde mij uit al mijn verschrikkingen!” (vers 5). **Surinaams:** “Mi suku Masra èn A piki mi, A ferlusu mi fu ala sani di ben wani du mi ogri!” - “Roepen zij, dan hoort de Here, en Hij redt hen uit al hun benauwdheden!” (vers 18, NBG) NBV: “De Eeuwige hoort de kreten van de rechtvaardigen, Hij bevrijdt hen uit de nood!” **Surinaams:** “Te den sma di bun ini Masra ai e kari En, A e yere, èn A

e ferlusu den ini ala den problema!” en “Talrijk zijn de rampen van de rechtvaardige, maar uit die alle redt hem de Here!” (vers 20, NBG). NBV: “Al blijft de rechtvaardige niets bespaard, de Eeuwige zal hem steeds weer bevrijden!” **Surinaams:** “Furu ogri e miti a sma di bun ini Gado ai, ma Masra e ferlusu en fu den alamala!” In het boek Jesaja wordt Hij de Engel Zijns aangezichts ofwel de Engel van Zijn tegenwoordigheid genoemd:

ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 63:8-9

“Hij zei: Natuurlijk, het is Mijn volk! Mijn kinderen zijn te vertrouwen. Daarom wilde Hij hun Redder zijn. In al hun nood was ook Hijzelf in nood: zij werden gered door de Engel van zijn tegenwoordigheid. In Zijn liefde en mededogen heeft Hij hen zelf verlost, Hij tilde hen op en heeft hen gedragen, alle jaren door!” (Tanach/NBV). NBG: “Hij zeide: Zij zijn toch Mijn volk, kinderen, die niet trouweloos worden, en Hij werd hun tot een Verlosser. In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd, en de Engel Zijns aangezichts heeft hen gered. In Zijn liefde en in Zijn mededogen heeft Hij zelf hen verlost en Hij hief hen op en droeg hen al de dagen van ouds!”

Surinaams: “A ben tak' tu taki: Iya, den na a pipel fu Mi, pikin di o de fu fertrow. Èn so a tron a Ferlusuman fu den. Ini ala den benawtu fu den A ben de ini benawtu tu, èn a Engel fu Gado srefi ben ferlusu den. Fu di A lobi den èn fu di A e sari den meki Ensrefi ferlusu den. Na so A opo den èn tyari den ini a ten di didon na wi baka!”

Ook deze term ‘de Engel Zijns aangezichts’ ofwel ‘de Engels van Zijn tegenwoordigheid’, in het Hebreeuws: מלאך פניו Mal'ach Panav, is een duidelijke verwijzing naar G'd zelf. De laatste tekst waarin Mal'ach HaShem, de Engel van de Eeuwige genoemd wordt, is in een visioen van de profeet Zacharia:

זכריה Zechar'ya [Zacharia] 3:1-10

“Vervolgens liet Hij me de hogepriester Y'hoshua [Jozua] zien. Deze stond voor de Engel van de Eeuwige, met aan zijn rechterhand de satan, die tegen hem pleitte. De Eeuwige zei tegen de satan: De Eeuwige zal je het zwijgen opleggen. De Eeuwige, die Jeruzalem heeft uitverkozen, zal jou het zwijgen opleggen. Is deze Y'hoshua niet een stuk zwartgeblakerd hout dat uit het vuur is weggerukt? Nu was Y'hoshua in vuile kleren voor de Engel verschenen. Deze zei tegen degenen die voor Hem stonden: Trek hem die vuile kleren uit. En tegen Y'hoshua zei Hij: Hierbij reinig Ik je van alle schuld en kleed Ik je in een feestelijk gewaad. Ik zei: Ze zouden hem een schone tulband moeten omdoen. Ze deden hem een schone tulband om en kleedden hem aan in het bijzijn van de Engel van de Eeuwige. De Engel verzekerde Y'hoshua: Dit zegt de Eeuwige Tz'vaot [de Heer van de hemelse machten]: Indien je Mij gehoorzaamt en Mijn voorschriften in acht neemt, indien je Mijn tempel beheert en Mijn voorhoven bewaakt, zal Ik je opnemen in deze kring. Luister, hogepriester Y'hoshua, jij en je priesters, die voor je zitten en die in staat zijn om tekenen uit te leggen. Ik zal Mijn dienaar sturen, de nieuwe telg. Voor je ligt een steen, Y'hoshua, die Ik heb neergelegd, één steen waarop zeven ogen rusten. Ikzelf zal daarin een inscriptie graveren - spreekt de Eeuwige Tz'vaot [de Heer van de hemelse machten] - en in één enkele dag zal Ik dit land reinigen van alle schuld. Op die dag - spreekt de Eeuwige Tz'vaot [de Heer van de hemelse machten] - zullen jullie elkaar uitnodigen onder de wijnrank en onder de vijgenboom!” (Tanach/NBV).

Surinaams: “Baka dati A meki mi si Yosua, a granpriester. A ben tnapu na fesi a Engel fu Masra. Satan ben tnapu na en let'anu sei fu krutu en. Ma a Engel fu MASRA taigi satan taki: Masra sa strafu yu, satan, fu tru Masra, di teki Yerusalem gi Ensrefi, sa strafu yu. Yosua na leki wan pisi bron udu di den hari puru na ini a faya. Yosua srefi ben weri doti krosi di a ben tnapu fesi a Engel. Ne a Engel taigi den wan di ben tnapu na en fesi taki: Un puru den doti krosi na en skin. Dan A taigi Yosua taki: Luku, Mi e puru ala sondu na yu tapu di ben de leki doti krosi na yu skin èn Mi e weri krosi gi yu di fiti fu go na wan fesa. Dan mi taki: Den ben mus lontu wan krin duku gi en lontu en ede. Ne den lontu wan krin duku gi en lontu en ede, dan den weri krin krosi gi en. A Engel fu Masra ben tnapu drape di den ben e du dati. Dan a Engel fu Masra taigi Yosua

taki: Yu kan bribi mi. Na disi Masra fu ala sani taki: Efu yu libi leki fa Mi wani èn efu yu du den sani di Mi taigi yu fu du, dan Mi sa gi yu a frantwotu fu a tempel nanga den pren fu en. Mi sa meki yusrefi de wan fu den di tnapu dyaso. Arki, granpriester Yosua, yu nanga den wan di sidon na yu fesi. Den na man di man taki san sani wan taki. Fu tru, Mi sa meki mi knekti, a yongu taki, kon. Fu tru, Mi o poti wan ston na fesi Yosua. Tapu a wan ston dati seibi ai o de. Dan Misrefi o skrifi tapu a ston dati, Masra fu ala sani taki, èn na ini wan dei Mi sa puru ala a kruktudu ini a kondre disi. Na so Masra fu ala sani taki: A dei dati un o kari makandra fu kon sidon na ondro den droifibon nanga den figabon!"

In vers 1 lezen wij, dat de hogepriester Y'hoshua [Jozua] hier voor de Engel van de Eeuwige staat en dat de satan naast hem staat om hem aan te klagen. Dit roept bij ons het beeld van een rechtszaak op waarbij de Engel van de Eeuwige als Rechter fungeert. Als Hij aan het woord is staat er in vers 2: *"De Eeuwige zei tegen de satan..."* en in vers 4 staat, dat de Engel het woord nam. De Eeuwige en de Engel van de Eeuwige zijn in deze tekst dus uitwisselbaar en ook hier zien wij evenals in שמורת Sh'mot [Exodus] 23:21, dat Mal'ach HaShem de macht had om te vergeven, want Hij zei tegen de hogepriester in vers 4: *"Hierbij reinig Ik je van alle schuld!"* (NBV). NBG: *"Zie, Ik neem uw ongerechtigheid van u weg!"* Het Boek: *"Kijk, ik heb uw zonden van u weggenomen!"* Nog duidelijker kan het niet, want geen enkele engel kan zonden wegnemen en van alle schuld reinigen.

Conclusie:

Samenvattend kunnen wij concluderen, dat de kenmerken van de Engel van de Eeuwige wijzen op Yeshua haMashiach [Jezus Christus], want evenals de Zoon onderscheiden is van de Vader maar toch als G'd geïdentificeerd wordt, zo is ook de Engel van de Eeuwige onderscheiden van de Eeuwige maar Hij wordt toch geïdentificeerd als de Eeuwige. Om deze reden kunnen wij de Engel van Eeuwige dan ook zien als een pre-incarnatie van Yeshua. De trinitarische structuur van de Eeuwige zien wij namelijk niet alleen in B'rit haChadasha [het Nieuwe Testament], maar ook in TeNaCH [het z.g. Oude Testament], want ook daar komen we de drie vormen van het G'ddelijk Wezen tegen, namelijk als de Onzienlijke, die geen mens kan zien en leven. Hij is degene, die wij kennen als onze hemelse Vader. Ook Ruach haQodesh [de Heilige Geest] wordt in de boeken van TeNaCH reeds vanaf het scheppingsverhaal genoemd. En als wij de verhalen lezen, waarin de Eeuwige in menselijke gedaante aan o.a. Av'raham [Abraham], Ya'aqov [Jakob] en Manoach (de vader van Shim'shon) is verschenen, dan kan dit alleen maar Yeshua geweest zijn, het vleesgeworden Woord, en dus niet Zijn Vader, de Onzienlijke, want zowel Ya'aqov alsook Manoach zeiden achteraf: *"Ik heb G'd gezien en ik leef!!!"* En wat Av'raham betreft, heeft Yeshua zelf gezegd dat Hij het was die hem ontmoette: *"Uw vader Av'raham heeft zich erop verheugd Mijn dag te zien en hij heeft die gezien en zich verblijd. De Joden dan zeiden tot Hem: Gij zijt nog geen vijftig jaar en hebt Gij Av'raham gezien? Yeshua zeide tot hen: Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Eer Av'raham was, ben Ik!"* (יוחנן Yochanan [Johannes] 8:56-58). **Surinaams:** *"Un afo Abraham ben wakti nanga prisiri fu si a dei fu Mi. A si a dei dati èn a ben breiti. Dan den Dyusma taki: Fa a kan taki Yu si Abraham? Yu no abi feifitenti yari ete! Yeshua piki den taki: Fu tru Mi e taigi un taki: Fosi Abraham gebore, Mi ben de!"* Zo getuigt de hele Bijbel van de éne G'd die alleen op trinitarische wijze begrepen kan worden.

In het traditionele Jodendom spreekt men uiteraard niet over een triniteitsleer, maar er is daarentegen wel sprake van een Joods trias-denken zoals de theofanie van Av'raham bij de terebint van Mamre, waar een rechtstreekse overgang van het drietal van de mannen naar het enkelvoud van G'd voorkomt (בראשית B'reshit [Genesis] 18). Zo was er ook een rabbijnse kwestie waarom de TeNaCH zo vaak spreekt over 'de G'd van Av'raham [Abraham], de G'd van Yitz'chaq [Isaäk] en de G'd van Ya'aqov [Jakob], in plaats van te volstaan met de kortere formule 'de G'd van Av'raham, Yitz'chaq en Ya'aqov'. Waarom wordt de naam van G'd hier schijnbaar overbodig drie maal genoemd, terwijl er toch maar één G'd is? Het antwoord, dat in de loop van een lange discussie naar voren is gekomen, luidt: Av'raham ervaarde G'd als de G'd die hem uit zijn land wegleidde, die hem riep naar de onzekere situatie van het hem beloofde land maar Yitz'chaq, zijn zoon, beleefde Hem daarentegen als de G'd die beschermt,

die hem op de berg Moria van de offerdood door het mes van zijn eigen vader redde. Ya'aqov tenslotte beleefde Hem op zijn beurt weer als de strijdbare Engel, die de hele nacht met hem worstelde, totdat hij Hem in de dageraad Zijn zegen en de nieuwe naam Yis'ra'el [Israël] kon afdwingen. Zo wordt er dus terecht in de Bijbel gesproken over 'de G'd van Av'raham, de G'd van Yitz'chaq en de G'd van Ya'aqov', want het gaat immers om verschillende G'dservaringen, die weliswaar volkomen van elkaar verschillen, maar dan toch zo legitiem en authentiek zijn als het Sh'ma Yis'ra'el, waarin de éénheid van G'd centraal staat. De Eeuwige en de Engel van de Eeuwige zijn één zoals ook Yeshua gezegd heeft: "Ik en de Vader zijn één!" (יהוה נון) Yochanan [Johannes] 10:30). **Surinaams:** "Mi nanga a Tata na wan!" Amen!

Werner Stauder